

Aportacions de Jordi Pere Cerdà al parlar de Cerdanya

JORDI PERE CERDÀ (1920-2011)

Pseudònim d'Antoni Cayrol, poeta, dramaturg i narrador. La seva literatura té com a temes principals l'amor, la feina, la natura i, d'una manera excepcional, la muntanya. Cerdanya és el seu territori literari i l'espai on recrea les seves vivències més íntimes. Tota la seva obra retrata la geografia física i humana de la comarca. Ideològicament antifeixista, d'esquerres i defensor de la cultura catalana. Les seves contribucions al vocabulari del parlar de Cerdanya han estat notables, unes vegades utilitzant —potser sense adonar-se'n— paraules pròpies i unes altres creant-ne o canviant la funció gramatical d'aquests mots amb substantivacions, adjectivacions i verbalitzacions. Òbviament, en aquest article no hi són totes; només n'hi ha una mostra. Per tal d'englobar-ne un percentatge més alt caldria revisar especialment les seves *Contalles de Cerdanya*, en què n'hi ha moltes, però llavors aquest treball sobrepassaria les cent pàgines.

Jordi Pere Cerdà prové d'una família de carnisers i ramaders de Sallagosa. És educat en francès i no aprèn a escriure en català fins passats els vint anys.

Durant la Segona Guerra Mundial forma part de la resistència i actua com a passador. La lluita antifeixista i de postulats d'esquerres l'acompanyarà tota la vida.

L'any 1941 dona a conèixer la seva primera obra: quatre sainets teatrals que es representen a Sallagosa.

Els anys quaranta són clau per forjar la base de la seva obra: es proposa mostrar la realitat lingüística, literària i social d'una Catalunya del Nord totalment afrancesada.

Al llarg dels anys cinquanta comença a publicar poesia, recupera rondalles i continua escrivint teatre.

El 1960 s'estableix a Perpinyà. Allà dirigeix una llibreria, promou activitats catalanes i col·labora en revistes culturals i literàries. El 1964 publica i es posa en escena, al Teatre Romea de Barcelona, *Quatre dones i el sol*, la seva obra teatral més coneguda.

El 1988 l'editorial Proa li publica la *Poesia completa*.

El 1990 es torna a presentar amb èxit al Teatre Romea *Quatre dones i el sol*. El 1991 ho fa al Saló Cinema Nou de Bellver de Cerdanya el Grup Teatral Bellver; l'acte compta amb la presència de l'escriptor entre el nombrós públic assistent. El 2001, aquest mateix grup teatral posa en escena per primera vegada, al Cinema Avinguda de Puigcerdà, la també obra seva *El dia neix per a tothom*.

Mor a Perpinyà als noranta-un anys.

Obra escrita

— *Contalles de Cerdanya* (1961), reescrita i reeditada el 2001 amb el títol *La dona d'aigua de Lanós. Contalles de Cerdanya*.

— *Obra poètica* (1966), recull dels llibres anteriors:

La garba i la guatlla

Tota llengua fa foc

Ocells per a Cristòfor

Cerdaneses

La pell del Narcís

Dietari de l'alba

Un bosc sense armes

L'agost de l'any.

— *Obra teatral* (1980), recull de les obres:

Angeleta

La set de la terra

El sol de les ginestes

El dia neix per a tothom

Quatre dones i el sol.

— *El món de Jordi Pere Cerdà* (1983).

— *Col·locació de personatges en un jardí tancat* (1984).

— *Paraula fonda* (1988).

— *Cant alt: autobiografia literària* (1988).

— *Poesia completa* (1988), que engloba l'*Obra poètica* i altres poemes escrits posteriorment.

— *Passos estrets per terres altes* (1998).

- *Suite cerdana* (2003).
- *Finestrals d'un capvespre* (2009).

Guardons

- Premi de la Crítica de Serra d'Or (1985) per *Col·locació de personatges en un jardí tancat*.
- Creu de Sant Jordi (1986).
- Premi de Literatura de la Generalitat (1989) per la *Poesia completa*.
- Escriptor del Mes (1991).
- Premi d'Honor de les Lletres Catalanes (1995).
- Cerdà de l'Any (1995).
- Premi Nacional de Literatura Catalana (1999) per la novel·la *Passos estrets per terres altes*.
- Premi Nacional Joan Coromines (2006).
- Premi Méditerranée Rosselló (2007).

POESIA

Jordi Pere Cerdà crea un poema cru i realista a «El rei de Vedrinyans», que s'integraria després en l'*Obra poètica*, editada el 1966 i reeditada i completada el 1988 amb la *Poesia completa*. El poeta evidencia de ple la crisi de la pagesia, on el pagès vell «és rei de la pobresa» i la seva dona «cabdella en el llumet del foc». El fill no vol continuar sent pagès i passa a engruixir les files, en aquest cas, del funcionari francès.

D'aquest llibre és també el poema «Dones de Llo», per a mi un dels millors, potser el més notable, que l'Antoni Cayrol ha escrit. És difícil fer poesia que brolli de la mateixa terra, que els versos facin sentor de terra i que d'aquesta terra, com les seves filles, en neixin unes dones amb posats de «santes Maries velles». La duresa d'alguns versos és manifesta: «suors negres de la terra solidificades al sol», «tot surt del roc», «pits magres, puntes de sílex, seques i dures espines de la llet»... Només hi ha unes brevíssimes paraules d'una certa compassió: «tan curta sembla la carícia de l'amor». Un poema impressionant escrit per un gran mestre de la poesia.

El rei de Vedrinyans

El rei de Vedrinyans
és rei de sa pobresa;
la reina, al seu costat,

tremola com la branca
que penja d'un pollanc.
Llaura terra cerdana.
El capot trossejat
d'un estol de pedaços
el fa assemblar a la plana
amb sos quadrats de blat.
I la reina cabdella,
en el *llumet* del foc,
les madeixes burelles
d'un petit escamot
que a l'establia bela.
El seu fill és carter
dins París, la gran vila;
no trepitja els llaurats
on sangueja l'argila
que es pasta com el blat.
No té el seu cos blegat
a seguir el pas de l'arada,
fusta de pi als esclops
i al ceptre d'*agullada*
empunyat per la mà.
El rei de Vedrinyans
és rei de sa pobresa;
la reina, tremolant,
sembla una branca seca
que penja d'un pollanc.

(*Poesia completa*, 1988)

llumet *m.* Llum molt dèbil. *Aquella dona fa mija amb el llumet del foc.*

agullada *f.* També *agullana*, *gullada* i *gullana*. Bastó amb una punxa en un cap que s'utilitzava per agullonar els bous quan llauraven o estiraven el carro. *Abab, gica'm l'agullada perquè aqueixos bous no tiren.* Tocadora llarga que en comptes de punxa en un cap té un ganxo que serveix per agafar les ovelles per les potes. Abans s'emprava per amidar les porques —antigues mesures agràries catalanes— de terra.

Dones de Llo

Dones de Llo,
suors negres de la terra
solidificades al sol,
amb posats de santes Maries velles.

Arrufides com
estorregalls de terra argila,
els ulls vius com d'esquirols
més que no els llavis parlen i diuen
que pena és vida;
pintades de ferum d'ovella,
i el cansament al damunt,
que ve del feix sobreavançat de feines.
Tot surt del roc:
les cases, l'església, la gent.
Pits magres, puntes de sílex,
seques i dures espines de la llet.
Dones de Llo,
aqueixa nit curta de son
en la blavor de l'estiu *ensuat*
refusa, dolorós, la pau del vostre cos.
Tan curta sembla la carícia de l'amor
per a vós, suors negres
solidificades al sol,
amb posats de santes Maries velles.

(*Poesia completa*, 1988)

arrufit -ida *adj.* Arrufat, arrugat, contret. *Allà per baix n'hi via una d'arruada i arrufida, lleja com un pecat.*

estorregall *m.* També *esterregall*. Terregall, *badland*, barranc argilós, inestable en cas de pluja o pel fang. Sòl amb terra de pedra petita (colluvions), despectiu de terra, de mal conrear, per on fins i tot és difícil el pas. Esllavissada, despreniment de terres. *Allà per baix hi traparàs els estorregalls d'Aulopte.*

ensuat -ada *adj.* Entre altres accepcions, suat, ple de suor. *Aqueix dematí hai trapat el Pendís ben ensuat.*

Fontpedrosa

Fontpedrosa
pedregosa,
Déu hi va passar de nit.
Va donar als pobres
a les mans deu dits,
corrons per blingar,
rocs per fer parets
a flanc de muntanya;
hortes de tres pams
per matar la gana,

i la font que raja
tan pura i gelada,
on van refrescant
els seus desenganys.

(*Poesia completa*, 1988)

corró *m.* Cilindre sòlid fet de fusta, metall, pedra o altra matèria dura per apla-
nar, escalfar, conduir, arrossegar, enrotllar, reduir el fregament, estirar, etc. Pot ser
la regió lumbar del cos humà i també un ronyó. *M'hai dat un cop als corrons.*

blingar *v. tr.* També *blegar*, *blincar* i *vinclar*. Doblegar o corbar una cosa flexi-
ble. *El Tomàs ha blingat aquella barra de ferro.* Sovint s'utilitza com a verb reflexiu
(«blingà-se» o «blingà's»). *Tu arrai que ets jove i et blingues com vos; ja voràs con-
tinguis la meva edat.*

Moltons

Moltons damunt la serra,
un dia sense vent,
boca *aclapada* a l'herba,
alcen de quant en cent,
com si flaireessin l'aire,
un morro tot lluent,
brúixola on ve a marcar-se
la paciència del temps.

(*Poesia completa*, 1988)

aclapat -ada *adj.* Adjectivació del verb *aclapar*, que significa ajupir, arrufar.
Per tant, «boca *ajupida* a l'herba». S'usa com a verb reflexiu (*aclapar-se*, a Cerda-
nya «*aclapà-se*» o «*aclapà's*»). *La cussa se m'ha aclapat en aquell bardissal i l'hai
perduda de vista.* També significa acovardir molt, fer perdre el coratge. *Ahir nits
fia uns raïos i trons amb un temperi que aclapaven.* Aquí com a verb reflexiu signi-
fica retre's, perdre les forces, rendir-se per malaltia. *El pobrot s'ha aclapit, veta-
quit, què hi vos nar a fer?*

Ull de bou

L'ull de les *anolles* mortes
pels *pasquers* de les muntanyes
llisca de sa conca, llàgrima
espessa i rotunda. El cos
de l'ocell hi pren forma.

La nina li ofrena l'ànima;
Déu, potser, la *volarada*.

(*Poesia completa*, 1988)

anoll -a *m. i f.* Bou o vaca d'edat d'un any fins a dos. *En aquella cort hi tinc cotre anolles.*

pasquer *m.* Prat, pastura per al bestiar. *De Riutort hai empujat a peu fins als Pasquers Reials.*

volarada *f.* Acció de volar. *Aquell aucell ha fet la volarada.*

Gafarró

Espellofit,
bola de plomes
socarrumades,
sempre *transit*.
El cos, si fa no fa,
una pruna,
i una semblança en el color.
Com refila el meu senyor!

(*Poesia completa*, 1988)

espellofit -ida *adj.* Espellofat, que se li ha tret la pellofa. *Aqueix aglà de l'alzina està espellofit.*

socarrumat -ada *adj.* Socarrimat, cremat superficialment. *Vegila perquè aqueixes fumineges estan socarrumades.*

transit *m.* A Cerdanya és una mala herba que surt als camps de blat. *En aquè camperri pla s'hi ha fet transit.*

Ratpenat

Fruita de l'ombra,
amb un vol desigualat,
paraigüet de la nit,
fas l'àngel dins l'*escaibre*,
l'esquirol sense pi.
A les palpentes voltes,
estrafent l'amistat;
et creiem escarràs,
quan només ens escoltes.

(*Poesia completa*, 1988)

escaibre *f.* A Cerdanya i el Pirineu oriental, baldufa. *Abantes, con era mainatge, m'espassava hores jugant amb l'escaibre.*

Cigne

Calia un cigne per moblar
l'enrajolat de l'aigua al sol.
El senyal encorbat i graciós del coll,
l'espessor del cos balancejant
lluents
uns icebergs de plomes i de llet,
arquitectes tot el sant dia
d'arabescs.
Calia un cigne per voler
que s'encarnés un déu
en la foscúria còmplice.
Perquè amb la seda obrís,
com una mata en flors,
de cada dit de ploma,
els genolls de Leda.
L'apropar delitós
al torn
dels recintes de por.
Calien per vèncer l'*enrepteïment*
sobtat dels nervis,
mentre s'esmuny el plaer,
la imperceptible carícia,
lleuger
l'*insinuament* del coll,
frisança de serp calenta
i la puresa única
del diamant
en la blancor del sol,
per fer-te símbol.

(*Poesia completa*, 1988)

enrepteïment *m.* Substantivació del verb transitiu *enrepteir*, que significa enrampar, causar rampa. *Collons, aquè vailet elèctric pla m'ha enrepteït.* En aquest poema el substantiu és una metàfora: la *rampa* sobtada dels nervis.

insinuament *m.* Per tal de rimar amb *enrepteïment*, aquí en Jordi Pere Cerdà juga amb el gènere del substantiu femení *insinuació*, acció d'insinuar o d'insinuar-se, entre altres accepcions. *Viampes, això que t'ha dit aquè xicot é pla un insinuament.*

Puput

Gales i barret.
Colorins grisencs,
argilencs i negres.
Un cos femení.
Una meravella
per endevinar.
Dibuix per al vol,
de fina *dentela*,
i damunt el cap
de la *trafalària*,
fantasia un ram
florit de plomalls,
com un indi dels
films americans.

(*Poesia completa*, 1988)

colorí *m.* A Cerdanya, color viu. *Ai-oil, aquella forastera de pravall nava amb uns farbalans i colorins que fia tres coses.*

dentela *f.* A Cerdanya i el Pirineu oriental, paraula d'origen basc que significa encaix, acoblament, muntatge. *Aqueixa peça del motor de l'auto fa pas dentela amb allò atro.* No va amb *ela* geminada, tal com està escrita al llibre *Ocells per a Cristòfor*.

trafalari -ària *adj.* Pronunciat en femení *trafalari* per ser un mot esdrúixol acabat en *-ia*. També *estrafalari*. A Cerdanya, estrafolari, extravagant, estrany fins a la ridiculesa. Persona mancada de la solvència i formalitat que vol aparentar; que no es mira a complir els seus deures i compromisos. *Aqueixes quipis són trafalàries i barliqui-barloquis.* En aquest cas en Jordi Pere Cerdà, com fa altres vegades, substantiva aquesta paraula, tal vegada perquè la puput té un plomatge estrafolari al cap. No va tampoc amb *ela* geminada, tal com està escrita al llibre *Ocells per a Cristòfor*.

Tirons

Els *tirons*, *pesucs*, coll verd,
semblen soldats de la quinta,
astorats i *maladrets*.
Han crescut massa de pressa.
No estan fets per al *terra-sec*,
amb el seu parlar tan lleig.
Sap l'Albertí una riera,

si mai la saben trobar.
Amb un mocador per vela,
robat a les bugaderes,
semblaran vaixells pel mar.

(*Poesia completa*, 1988)

tiró -ona *m. i f.* També *pinçó -ona*. Ànec, sobretot un ànec casolà. *Agui la dona m'ha apriat un tiró amb naps de Talltenre*. Com a interjecció, *tiró* és també el mot amb què es criden els ànecs. *Tiró, tiró!*

pesuc -uca *adj.* A Cerdanya, feixuc, pesat. *Són pla pesents i pesucs, aqueixos sacs de trumfes*.

maladret -a *adj.* A la part oriental de Cerdanya, mancat d'habilitat, destraler, matusser. *El Claude és pla maladret ambe la vutura*.

terra-sec *m.* Terra seca, que no té aigua. *En aquè terra-sec hi hai espiat pas mica d'aiga*.

Estruç

D'estruços mai ne sem vist;
no són ocells d'aquest país.
Mes el padrí, vell i *pesent*,
amb un ventre que rotlla els cent
damunt les cames primes, primes,
sempre diu, queixant-se del *grut*:
—Mal rellamp de vida i d'embut!
Jo que era fi com una espina,
ara m'he tornat un estruç.

(*Poesia completa*, 1988)

pesent -a *adj.* Pesant, que pesa. *Si n'è de pesent, aquè fardo*. Gras. *Collons, que n'è de pesent, aquè gardimant*.

grut *m.* Segó, conjunt de pells de blat moltes que se separa de la farina i es dona com a aliment als porcs, les gallines i altres animals. *Ja hai dat el grut a les gralles*.

Sé que tens secrets

Sé que tens secrets.
Igual que l'arbre, guaites
amb milers d'ulls
mig clucs entre les fulles;

que tens secrets de mar
sota la copa tendra,
afinada, del ventre,
en ressaca de rius,
vespilles dins ta sang
amb exòtics colors
de peix equatorial.
Tots ells freguen mon cos
amarrat a la nit
on jaus tan *calmament*,
concreta,
mineral,
illa d'apagat foc.
Amb el gest de ta mà,
que et serva,
tinc esment
que et travessa el meu somni
avançant dins ton cos
com una *cremadura*
en el viu de la carn.
M'enganyo?
No goso
tan sols clavar l'esguard.
Escolto
el moviment del marbre,
si em pervé
el frisar d'un sospir.
Jo voldria ferir
el país del teu son.

(*Poesia completa*, 1988)

vespilla *f.* També *guspilla*. Guspira, espurna. *Vegila amb aqueixes vespilles perquè s'estacarà foc en alguna cadira.*

calmament *adv.* Calmadament. En Jordi Pere Cerdà, per no trencar el ritme del poema, forma un adverbí a partir d'un substantiu en femení, no de la forma femenina d'un adjectiu. *Us cal als dos parlar calmament, vetaquit.*

cremadura *f.* Efecte de l'acció de cremar, cremada. *Aqueixa cremadura te la tinria d'espia el metge o la practicanta.*

Ara que l'hivern...

Ara que l'hivern s'emporta
colorins i colorats,

fent adeus des de la porta;
ara que els arbres ericen
un brancatge escabellat,
embruixant un foll seguici;
ara que els núvols regiren
falconades silencioses
per l'espai que cruix com vidre;
ara que es torna erm el terme,
que els matins urpen i *tinden*
i, en les carns, agulles fiblen;
ara que al clot de les serres
els pobles es fan petits,
arremits dins les palleres;
ara que en les nits ventoses
diran que baixen els d'Eina
a oir missa a Sallagosa;
jo recordaré aquell dia
que passàvem la collada
amb deu homes de l'Algèria.
Jo recordaré aquell dia
que la Gestapo ens seguia
llurcant sus la neu sang tèbia.
Jo recordaré les cases
que ens oferien l'entrada,
escletxa en la nit gelada.
Jo em recordaré d'en Mas
passant gent fugint de França
un dia de tempestat.
Jo recordaré en Joan,
Josep, Boris i Maurici
que morí allà a Nuemgam.
L'hivern ens *mordeix* l'esquena;
gos foll desencadenat,
xiula el vent com la sirena.
Ara els companys entraran
tustant la neu a la porta.
Els ulls *vespillejaran*
com al fogar les buscalles.
Ens asseurem a l'escó;
farà el vi calent, la mare...
Parlarem d'això i d'allò,
de guerra i de política;
i el pare dels seus moltons,
de la guerra del catorze,
d'aquella del trenta-nou

i de la que ara preparen,
del món vell i del món nou...
I acabarem la vetllada
signant el «clam d'Estocolm».

(*Poesia completa*, 1988)

colorí *m.* Color viu (*paraula ja comentada*).

tindar *v. tr.* Dringar, fer sonar vivament com el vidre o els metalls. *Aqueixes munis pla tindem sus de la taula.*

arremit -ida *adj.* És el participi del verb *arremir* o *arramir*, que a Cerdanya i el Pirineu oriental significa arraconar o apartar d'enmig. *Hai arremit l'auto en un costat de l'era.* Es fa servir com a verb reflexiu (*arramir-se*, a Cerdanya «arremí-se» o «arremí's»). *S'ha arremit en aquell casalt de la solana.*

llurcar *v. tr.* A la part oriental de Cerdanya, mirar, llucar. *Ambe aqueixa bro-ma, en ellos els calrà llurcar bé la ruta si volen vuturar fins a Perpinià.*

sus *adv.* A Cerdanya oriental, amunt, damunt, sobre. *Les vaques es trapen sus les prades.*

mordir *v. tr.* També *mossar*. Mossegar, agafar amb les dents. *Aqueixa cussa malparida m'ha mordit el clavillar.* S'utilitza al poema com una personificació, recurs estilístic.

vespillejar *v. intr.* Derivat de *vespilla*, guspirejar, espurnejar. *Vegila perquè aquè foc vespilleja.*

Rutes

Les rutotes de Cerdanya
s'encolobren dins el sol,
i els camins els donen volts
d'una simetria estranya.

Estisoren l'argilada
d'una blancor de retalls,
i es perden per prats avall,
que se'ls mengen la cara.

Sembla que no van enlloc
sinó d'un poble en un altre;
fan *remingols* que s'empelten
a les dreces del bosc.

Té la sang a flor de galta
un marge en l'obac eixut,

i un *brualler* florit tot just
riu amb totes ses dents blanques.

Pels secalls de la solana
topen de front amb serrats,
enrotllant-se com un jaç
al niu d'una coma blana.

D'una *blingada* d'esquena,
fugen com *enlluertades*,
mes d'un cim de roca blava
tornen a mirar endarrere.

Les *rutotes* de Cerdanya,
de fils roigs i de fils blancs,
fan un *filbast* de *ribans*
al clotat de les muntanyes,
i no les traspassen mai.

(*Poesia completa*, 1988)

rutota *f.* Despectiu de *carretera*, encara que a Cerdanya el sufix *-ot* no sempre té aquest sentit pejoratiu, com en el cas de *pobrot*, *Perot*, *Janot*, *Jonot* i altres substantius tant comuns com propis. En aquest cas en Jordi Pere Cerdà es refereix a les carreteres tortuoses i llargues de Cerdanya. *I bé, per baixar a Prada pla us calrà vuturar per una rutota.*

encolobrar-se *v. intr.* Pronunciat «encolobrà-se» o «encolobrà's». Tornar serpent, prendre figura de colobra. *Aqueixa ruta s'encolobra entre la Perxa i Fontpedrosa.* En Jordi Pere Cerdà vol donar a entendre que les carreteres de Cerdanya tenen revolts continuats i que vistes des de més amunt semblen serps.

estisorar *v. tr.* Retallar amb les estisores o tisoires. *Aqueixa fandilla tan llarga et calrà estisorà-la.* Eскурçar, llevar una part d'allò que era sencer. *Agoita quina estirorada.* Murmurar, criticar desfavorablement. *Allà a cal peluqueru hi via unes marmanyeres que només fotien que estisorar; ja les arriaria jo, ja.* Al poema, en sentit figurat, les carreteres retallen les argiles.

remingol *m.* Al Pirineu oriental és una giragonsa, però a Cerdanya occidental es fa servir en sentit figurat. *Tinc uns remingols de mal de ventre de Maria santíssima.*

brualler *m.* També *brauller*, *brugaller* i *braguller*. Brauell, bou jove que encara no està acostumat al jou. *Aquè brualler el podes pas menar.*

blingada *f.* Substantivació de *blingar* (blegar, corbar). Blegada, blegadissa, corbada. *Ai-ai!, treballant a l'hort m'hai fet una blingada a l'esquena.*

enlluertat -ada *f.* Participi de *enlluertar*, que significa enlluernar, ofuscar la vista per excés de llum. *Aqueixes llums de l'auto pla m'han enlluertat.* En sentit fi-

gurat, com a verb pronominal (pronunciat «enlluertà-se» o «enlluertà's»), al·lucinar amb coses aparents o falses. *Ella s'ha enlluertat amb ell, pro aquè xicot val pas re: és pas dingú perquè va ben curt d'armilla.*

filbast *m.* També *filbasta*. A la part oriental de Cerdanya, fil d'embastar: entre altres accepcions —com col·locar el bast a la bèstia de càrrega—, cosir provisionalment amb punts llargs la roba, pell, etc., a fi d'indicar la forma en què s'ha de cosir definitivament. *El sastre m'ha ficat filbast a la roba amb què em té de fer la jeca.* En Jordi Pere Cerdà utilitza més d'una vegada aquest substantiu.

ribà *m.* Riberal, terra pròxima a un riu. *Ha marxat fa una horada ribà enllà.* En Jordi Pere Cerdà dona a entendre que les carreteres de Cerdanya cusen riberals al clotat de les muntanyes.

TEATRE

El 20 de setembre de 2001, dins del col·loqui sobre Jordi Pere Cerdà, es va posar en escena al Cinema Avinguda de Puigcerdà, per primera vegada, *El dia neix per a tothom*, publicada a l'*Obra teatral* (1980) de l'autor. L'Antoni Cayrol hi era present. Com a membre aleshores del Grup Teatral Bellver, vaig tenir el plaer de ficar-me en la pell d'un dels personatges, el Baldiri, un pagès cerdà. Fins llavors aquesta obra no havia estat mai representada; per tant, vaig tenir l'honor d'encarnar per primer cop un personatge seu, per cert, adorable. La trama se situa en un lloc inconcret de la muntanya, possiblement entre Vallcebollera i Llo, durant l'ocupació alemanya a la Segona Guerra Mundial. En aquesta muntanya, propera a la frontera estatal, hi ha refugiats catalans que han lluitat a l'exèrcit republicà i que alhora s'hi mouen en grups de resistència contra els alemanys. Aquests refugiats esdevindran, un cop finalitzada la guerra, guerrillers maquis. Tot i les escenes d'humor, la trama es mou constantment en una atmosfera tensa, plena d'inseguretat i de por.

PERET: Seieu, home; no serveix de res de posar-vos nerviós.

BALDIRI: Home, és que hi ha tanta feina, a l'estiu; cada hora perduda et va a davant.

PERET: Un xic de repòs aquí a la fresca no us farà mal.

BALDIRI: El treball fos avançat, no em desplauria pas. Això sembla al setembre, quan anàvem a Font-romeu per la Mare de Déu. Tot el dia sota els pins, els peus al sol i el cap a l'ombra.

PERET: Jo, cada matí, tot just he desplegat les parpelles, me'n vaig a posar el cap dins l'aigua freda, i em quedo enlluernat de mirar aqueixa Cerdanya, com el dia va baixant-hi.

BALDIRI: Poc eres pagès tu, al teu país.

PERET: Per què?

BALDIRI: Perquè els pagesos no tenim gaire per costum d'ens *bocabadar* davant del dia que *punta*.

PERET: *Teniu les lliçons avançades?*

BALDIRI: Home, sempre mires a veure si farà bo, si plourà. Són coses que són bones a saber. Jo poguéis endevinar el moment en punt que em tenen de vedellar les vaques, no hi perdria les hores com faig ara.

PERET: No esperareu gaire, em sembla.

BALDIRI: Mentrestant ja és migdia.

PERET: Ens partirem el dinar.

BALDIRI: No... Ja t'ho agraeixi. Passis pas pena per mi; la Baldireta m'ha *adobat* el sarró. Pels temps que corren, saps, cadascú té de comptar amb el seu.

PERET: Jo vos ho ofereixi de bon cor, encara que quan arribi Frederic, haurà agafat ales per escurar l'olla fins al cremat. Aquest sí que mai acaba la gana.

BALDIRI: El teu minyó rai, que és jove. Jo, tot pujant, em sentia els ronyons a baixar dins les cames. Quan tenia vint anys t'hauria seguit un isard fins a la carena d'Espanya... Mes ara... Pobre, caldria remuntar les cames amb una *mecànica*.

PERET: Què diuen de nou per aquí baix, al poble?

BALDIRI: Poc que ningú diu res; tothom calla, mira. Tothom fa el seu treball, i encara el sol no és colgat, que les portes són barrades, i Déu guard que es vegés la llum per les esclotxes. Pots pas saber com el món *s'ha girat*. Jo el diumenge anava a fer el meu truc, passava la tarda. La Baldireta em deia: «Au, muda't un xic; ves a distreure't.» Ara no hi ha ningú... Ningú. I no és pas perquè aquell cafè que et donen no val res, que no val pas gaire, ja és veritat... Grans d'ordi i veces torrades... No... Et canviaria les idees. Mes, pobre... Pots pas dir res... Amb una paraula et poden agafar, i qui sap on iries a parar. És ple d'alemanys, ara. Tu rai, aquí podes cantar, podes ballar si te'n dona la gana; no hi ha qui et destorbi.

(«El dia neix per a tothom», *Obra teatral*, 1980)

bocabadar-se *v. pron.* En Jordi Pere Cerdà crea aquí un verb a partir de l'adjectiu *bocabadat -ada*, algú que bada la boca. En aquest cas *badar la boca* passa a ser una acció verbal amb pronom. *M'hai pla bocabadat amb aquè pisatge.*

puntar *v. intr.* Apuntar, començar a aparèixer. En Jordi Pere Cerdà dona aquest significat al verb. *El dia punta pel coll de la Perxa.*

tindre les lliçons avançades. Frase feta que es diu a Cerdanya en el sentit de saber d'una cosa determinada, de tenir-ne coneixements. *Aqueix gardimant, en costió d'autos, hi té les lliçons avançades.*

adobar *v. tr.* Entre altres accepcions, a Cerdanya aquest verb significa arranjat, arreglar. *Vos dir que encara ho poriu adobar, això?* També posar una cosa en ordre, com cal que estigui. Guarir una malaltia, nafra o altre mal. Esmenar, corregir, millorar. Com a verb pronominal (pronunciat «adobà-se» o «adobà's»), posar

els mitjans per aconseguir una cosa o vèncer dificultats. Esmenar-se, corregir-se. *De petit era un plaga pro de gros pla s'ha adobat, aquè vailet.*

mecànica *f.* Escala mecànica. Només a Perpinyà, a més de Barcelona, hi devia haver escales mecàniques relativament a prop de Cerdanya als anys quaranta. *A Perpinià hi hai espiat una d'aqueixes mecàniques.*

girar-se *v. pron.* En sentit figurat, se sol dir a Cerdanya (pronunciat «girà-se» o «girà's») per donar a entendre que alguna cosa es torça, que canvia radicalment, que pren un gir inesperat. *Ara pla se us ha girat feina. Aqueixa tempsada s'ha girat i ja escomença a fer el lero.* De vegades s'aplica a la conducta de les persones. *El Mingo pla s'ha girat: ara diu que é d'esquerres, con jo el via espiat vistit amb la camisa de falangista.*

Dins de l'*Obra teatral* de Jordi Pere Cerdà hi ha per a mi una obra mestra, una de les millors escrites en català. Parlo de *Quatre dones i el sol*. Tot i l'ambientació a les Garrotxes —tal vegada a Censà, al sud de la muntanya de Madres, al Conflent—, la trama podria molt bé haver-se desenvolupat en qualsevol indret de Cerdanya. La tensió claustrofòbica entre els quatre personatges femenins surt a la llum quan apareix en la situació —no a l'escena— un mosso fort i jove. És llavors quan ressusciten els fantasmes del passat, les ferides no cicatritzades, i les dones s'alliberen, a la seva manera, del jou que les empresona. Qualsevol fragment de l'obra capta l'atenció.

De l'amic Antoni Cayrol he après en novel·la, narració curta i poesia, però sobretot en teatre, potser perquè ell mateix es conscienciava que en aquest vessant literari s'havia de fer entendre pel públic espectador. Aquest recurs era el camí més adient per entrar definitivament dins del món complex de la seva literatura. *Quatre dones i el sol* fou representada per primer cop al Teatre Romea de Barcelona el 1964 i ho va tornar a ser el 1990, amb l'actriu Carme Vilarasau fent un dels papers. L'1 de novembre de 1991 el Grup Teatral Bellver la va escenificar al Saló Cinema Nou de Bellver de Cerdanya i durant dos anys la va repetir en altres pobles com Puigcerdà, Oceja i Bolvir. Més endavant, el 1994, un grup urgellenc la va escenificar a Perpinyà. Actualment es torna a representar a Barcelona.

Les dificultats en els assaigs i aquella nit màgica de l'estrena el 1991, amb la sala del Saló Cinema Nou de Bellver plena de gom a gom —també hi era l'Antoni Cayrol—, amb quatre vegades que les actrius van haver de saludar el públic, que aplaudia dempeus, i amb un debat improvisat de més d'una hora que va tenir lloc després entre les persones assistents, són coses que no s'obliden.

Les «quatre dones» amb el director i l'equip (al darrere); l'autor, Jordi Pere Cerdà (a l'esquerra), i el regidor de Cultura d'aleshores, Joan Pous Porta. La fotografia es va fer després d'haver-se representat *Quatre dones i el sol* al Saló Cinema Nou de Bellver de Cerdanya (1991).

FONT: Fotografia de l'autor.

(Entra Margarida.)

MARGARIDA: Ahora ploraves, ara rius. Quina sort tenen els beneïts.

VICENTA: Margarida! Has pensat que podies ésser un arbre tot blanc?

MARGARIDA: Ets boja.

VICENTA: No ho seré ara més que abans. Fa trenta anys que t'*oui* dir: ets boja!
Ets boja! Ets una boja! Ets una boja!

BEPA: Vicenta, vos *feu tort* a vós mateixa. Us cal calma i *tranquillització*.

VICENTA: Sí, filla meva. Sí, t'escolto.

BEPA: No us penseu. Hem parlat amb molt de seny i de raó.

MARGARIDA: No en dubto. Tanmateix, se't passa quelcom de... estrany.

VICENTA: Sí. Oh, sí! No t'ho diré pas.

MARGARIDA: M'ho diràs. Sempre m'ho has dit tot.

VICENTA: No. No t'ho diré pas. No t'ho diré més. Has pensat mai que podies ésser un arbre tot blanc?

MARGARIDA: Si em vols parlar dels meus cabells, sí, comencen a emblanquinar.
Els teus també.

VICENTA: No. Un arbre blanc com un cirerer per l'abril. Blanc com una prune-
ra al maig, les acàcies al juliol, i tots els arbres, tots els arbres a l'hivern.

MARGARIDA: El que sí és és que t'has girat, que sem al quinze d'agost i que has
d'anar a guardar les vaques.

VICENTA: Iré. Ja iré. El dia dels quinze! Et recordes? És avui, és pel quinze que et
vaig trobar amb el Batista...

MARGARIDA: Vicenta!

VICENTA: A la pallera de darrere, a casa teva.

MARGARIDA: Si és per insultar-me, fes atenció.

VICENTA: Per què t'insultaria?

MARGARIDA: Trastocada com estàs, tes paraules no em poden ofendre. Tu vas
per aqueix camí, Bepa? No et deu faltar feina en un altre lloc?

VICENTA: Per què se n'iria?

MARGARIDA: Ja et pots quedar. Si trob pler a les teves divagacions. És el quinze, i
bé? És per això que has robat el mocador de l'Adriana? T'has posada de roig.

VICENTA: Era de ma mare, abans d'ésser teu. Me l'he posat per aquesta raó.
Avui soc pubilla del Castellàs. Tu em veus vermella i soc un arbre vestit de
neu. Això mateix que podies ésser dins la pallera quan et vaig sorprendre...
amb el...

MARGARIDA: No hi tornis, que et tiraré a fora.

VICENTA: És l'únic cop que podies ésser un gran arbre blanc.

MARGARIDA: Bé, acaba. Tota la vida estaràs somniant el mascle.

VICENTA: No el somnio. L'he tingut.

MARGARIDA: Jo també el tinc, i què? Què soc de més que tu? Totes sou darrere
de l'home. I què en teniu de més? L'home el cal per treballar, menar una
casa i donar vida als fills; i encara dels fills te'n pots molt bé passar. Creus
que un home t'ajuda a viure? Si t'haguessis casada, et penses que deu dies
després el teu marit no t'hauria deixat pel cafè o pel seu rall de pagesos, les
seves vaques i els seus moltons? Que no tens ulls per mirar *al torn de* tu? Si
és al llit, què penses? Perquè, com totes les boges, ets bruta. Val millor te-
nir-hi el lloc buit: així queda net i deixa dormir en pau.

VICENTA: Mai hauràs estat un arbre cobert de neu que es desfà d'un sol trèmul
de la seva càrrega de flors.

MARGARIDA: No entenc el teu parlar. L'home és una il·lusió. El temps de fer-te
caure, si pot. Quan tornes a recobrar el seny, ell és lluny, o tan diferent que
no el reconeixes. Et queda la vergonya d'un moment de flaquesa.

(«Quatre dones i el sol», *Obra teatral*, 1980)

oir v. tr. També *oure*. Posseir la facultat de percebre sons, sentir-hi. En Jordi
Pere Cerdà conjuga amb la forma *oui* la primera persona del singular del present
d'indicatiu, quan normativament hauria de ser *oeixo* —*oeixi* en rossellonès i cer-
dà— o *oc*. *Fa estona que t'oui per la cuina*. Potser a les Garrotxes, on s'ambienta
l'obra, s'hi utilitza aquesta altra desinència.

fer-se tort. Expressió que a Cerdanya significa contradir-se. *Tu mateix et fas tort amb lo que dius.*

tranquil·lització. *f.* Més que tranquil·litat per ella mateixa, és possible que aquí en Jordi Pere Cerdà utilitzi aquesta paraula seva per donar a entendre el procés, l'esforç per aconseguir la tranquil·litat. *Us cal enraonar entre vosaltres amb tranquil·lització.*

girar-se *v. pron.* Que alguna cosa es torça (*paraula ja comentada*).

trobar *v. tr.* En Jordi Pere Cerdà fa servir aquí la forma baleàrica (*trob*) en la primera persona del present d'indicatiu del verb trobar. La normativa (*trobo* en català central) hauria de ser *trobi*. *Trob pas jo lo que em demanes.* Aquesta forma baleàrica es pot repetir en altres verbs.

al torn de *loc. prep.* Es refereix al voltant de, a l'entorn de. *Al torn de tu hi tenes els gossos.*

NARRATIVA CURTA

Jordi Pere Cerdà, que s'autoanomenava poeta —i ho era—, va prendre relleu, igualment, en la narrativa curta. El recull de relats breus *Col·locació de personatges en un jardí tancat* (1984, reeditat el 1996) li va valdre, dos anys més tard, el Premi de la Crítica de Serra d'Or. El text seleccionat, en què ens introdueix en l'ambient espès dels gatsaules (*gatsalits*), està extret de «Callastres».

Anàvem, i jo seguia. Tots els camins s'assemblen, fossin els de Callastres o bé els nostres, les mateixes *barralles* i uns porticons fets de fusta i filferro. Els mateixos recs volten la gleva, exposen la geografia capriciosa d'un prat, es comparteixen en ramificacions i es tallen d'*embergueres*. Els mateixos nius de talpes van burlant-se dels descuits dels pagesos, emplenant la superfície *englevada* d'uns dibuixos geomètrics que semblen emmirallats amb aquells que les estrelles van formant al cel de la nit. L'arbre d'en Ramon, el trobem passats diversos recintes; a primera vista no descobreixo les particularitats que l'alcen al títol de preferit. Jo també conec pel meu terme més d'un lloc que em crida el favor, llengües abandonades entre dues rengleres d'arbres, com desconegudes dels ulls dels passants, gorgues de recs encauades dins les comes, diverses pels presents que ens solen oferir; maduixes, cireroles, gerds i *gaixives*. El seu arbre té l'encís d'un perfecte amagatall; és en un fons de prat que viu per ell sol, abrigat per una barrera de *gatsalits*. L'arbre és sol. S'alça en una mena de túmul que han arribat a congriar totes les generacions de pagesos que s'han succeït a Callastres. Aquell treball de primavera que consisteix a retallar les dues cares dels recs, a enfondir-los, a netejar-los de les acumulacions de *sall*, de la brossa que mai es podreix del tot, de les fulles seques. Tota aquella farda troba el seu ús en els baixos de les terres, en els aiguamolls, en els desnivells naturals. Entorn de l'arbre aquelles deixalles han acabat per fer un exalçament, una illa de quatre metres quadrats sobre l'agemolida i baixa gleva. En Ramon ha agençat

amb una soca morta un passadís que posa de nivell l'illa amb el marge defensat pels *gatsalits*.

—Així quan plou no m'hi enfangui!

Aquells *gatsalits* són un miracle. Sobre més de tres metres fan una selva espessa, defensiva i obediënt per a qui n'ha après els *remingols* secrets que la travessen. Al peu de l'arbre, el foc de la tardor guarda el rastre de les cendres entre tres rocs que formen el foguer. Tal és l'imperi on regna el Ramon. A mi també m'agrada d'anar a guardar les vaques amb els vailets, a la tardor. Les ramades han baixat de les muntanyes, la broma enrona els cims, la gleva és humida, el fred que comença els obliga a cercar l'abric dels marges i encenem focs amb brançs podrits, estelles molles i trossos de paper que guardem dins les butxaques. Aquí sí que semblaríem uns robinsons, un foc, una illa i la casa del salze, perduts en un món esborrat. Així deu ésser el mar que mai no hem vist; la possibilitat d'esborrar-ho tot, tant com els ulls en donen. *Arraulir-se* al voltant del braser, mig *arrodit*s, cargolats dins d'una passivitat vegetativa, plens de somni interior, amb la flaire de l'herba molla que ens penetra per tots els porus de la pell; una angúnia somorta feta de fred, de solitud; i la vida reduïda a una fragilitat nadiua de l'estona que passa, sense que cap plaer violent vingui a desnaturar-ne la seva significació de temps que s'escola. Fem via un moment per dintre un oceà de sensacions primitives. En Ramon gira la vela que torna la barca cap a la sorra del port: el *gatsalit* és mala fusta per saber quin resultava millor. Amb aquell ganivet que té, és clar que no li costa gaire.

(«Callastres», *Col·locació de personatges en un jardí tancat*, 1996)

barralla *f.* A Cerdanya és una tanca feta de barres de fusta per cloure un prat. *En aqueixos parats de Músser pla n'hi trapareu, de barralles.*

emberguera *f.* Verguera, planta de l'espècie *Salix elaeagnus*. A Cerdanya, com al Conflent, al Ripollès i al Berguedà, s'hi utilitza també la forma en plural *batolles*. *En aqueixos parats s'hi trapa un gamaral d'embergueres.*

englevat -ada *adj.* i *m.* Terra entapissada de gleva o herbes. *Aqueixa terra é pla englevada.* Quan és un substantiu té només la forma masculina. *Ens traparem allà per baix a l'englevat.*

gaixiva *f.* A Cerdanya, agrassó (*Ribes uva-crispa* L.), riber espinós, groseller espinós, *gaixivera* o *gaixiver*. Arbust de 0,5-1 m molt ramificat, de troncs i branques amb agullons tripartits espiniformes a la base de les fulles; fulles suborbiculars petites, palmatilobades, de tres a cinc lòbuls; flors verdoses o vermelloses, solitàries o geminades, breument pedunculades; calze acampanat, pubescent; sèpals oblongs i obtusos, reflexos tres vegades més llargs que els pètals, transovats, drets, interiorment peluts; fruit de la grossària d'una cirera, verdós, groguet o vermellós, glabre o eriçat. *Prop de la sequi hi hai espiat unes contes gaixives.*

gatsalit *m.* També *salit*. Gatsaule, arbre de la família de les salicàcies (*Salix caprea*), de fulles el·líptiques, tomentoses pel dessota, i d'aments oblongs. *Per les*

envoltes de la Molina pla n'hi hai espiat, de gatsalits. A Cerdanya és abundant a l'estatge montà, entre els 1.000 m i els 1.600 m d'altitud.

sall *m.* A la part oriental de Cerdanya, en contacte amb el Conflent, grava i pedregam petit reunit a la vora d'un riu per una torrentada i també, com explica en Jordi Pere Cerdà, en un rec. *Calrà llimpiar de sall aqueixa sequi.*

remingol *m.* Giragonsa (*paraula ja comentada*).

arraulir-se *v. pron.* Pronunciat «arraulí-se» o «arraulí's». Entre altres significats, es diu quan algú flexiona el cos buscant l'escalfor d'un altre o la d'un mateix. *Aquè nen pitit, com que tinia fred, s'ha arraulit amb la seva mare.* Algú també pot arraulir-se en un racó. *Allí pla m'hi via arraulit, jo.*

arrodit -ida *adj.* A la part oriental de Cerdanya, en contacte amb el rossellonès, estar arrufat sobre un mateix. *Aquell pastre era arrodit de fred.*

En torna d'un *orèndol* que entrà dintre l'església, aprofitant la porta gran del temple que havia quedat oberta, un matí d'estiu, aleshores que cantàvem missa major. Tot just si les seves ales, d'un *xiulament* d'acer fendint l'aire amb la rapidesa d'una bala de fusell, venien de sorprendre la quietud tranquil·la, dolçament musical, de l'ofici de diumenge, que l'ocell, travessant recte l'espai immens de la volta sobirana, se les tenia amb les vidrieres plenes del sol que n'abrivava les coloraines, s'hi assaltava com si fos un toro abraonat.

(*Finestrals d'un capvespre*, 2009)

orèndol *m.* També *orèndola* i *orenella*. Oronella, oroneta, oreneta, ocell (*Hirundo rustica*) de color negre vellutat amb els pits i el ventre grisencs blanquinosos; ve de l'Àfrica a la primavera i fa els nius de fang sota les cornises i finestres. En acabar l'estiu torna a les terres africanes. *Amb aqueixa calor pla n'hi hai espiat, d'orèndols, al parat.*

xiulament *m.* Xiulada, acció de xiular. *Aquells pastres d'allà per dalt fotien uns xiulaments que m'embussaven les aures.*

NOVEL·LA

Quant a Jordi Pere Cerdà, parlar d'ell és sempre quedar-se curt. El 1998 va treure a la llum la seva novel·la *Passos estrets per terres altes*, de la qual he extret un text tan líric com inquietant. Aquesta novel·la va ser objecte de debats durant el col·loqui Jordi Pere Cerdà de 2001. Les diverses ponències han estat publicades el 2004 en un llibre que supera les cinc-centes pàgines.

Bé pot dir-se que amb *Passos estrets per terres altes* l'escriptor cerdà culmina la seva rica i dilatada trajectòria literària alhora que es confirma, a més, com un novel·lista extraordinari. L'obra és fruit de cinc anys d'intensa dedicació i vol ser

un gran fresc del que era la vida a Cerdanya —la seva terra natal, un país partit— durant el segle XIX. Escrita en un llenguatge potent i saborós, ple de ressons lírics i filosòfics i un fraseig d'allò més personal, *Passos estrets per terres altes* es configura com una de les obres més ambicioses de la literatura catalana del final del segle XX:

Aquella vall del Segre la vam seguir d'amunt. Pujàvem alt. De totes maneres, el temps que perdiem pujant el guanyàvem amb la distància que s'anava reduint dalt dels cims. És que no podíem saber si els de «La Unió» havien envestit la part solana. L'armada no solia pujar als cims. L'armada, amb tota la *carriutada* que són obligats de fer seguir: les municions, el menjar, el dormir... L'armada té massa pes per arriscar-se lluny dels baixos. Però trescant per les deveses altes, amb la fresca afinada, picant, de la trencadura de la nit, no volíem perdre temps.

Quan ens giràvem cap a casa ja endevinàvem que lluny cap a mar anava a despertar-se l'alba. És una cosa que no es veu, s'endevina. L'home de nit ho endevina. La nit porta els seus matisos, igual que la diada porta els canvis del passar de les hores. Qui ha caminat de nit ja ho sap distingir, servint-se de l'olor, de la pell, de l'orella, la nit és so. La nit no ens toca de la mateixa manera. És com si tingués un alè, perquè caminant a passos travesseu la nit. El peu la forada. A cada pas la nit es forada. I això no passa amb la llum del dia.

Caminàvem separats per poder fugir si ho calia; no massa distants que no ens perdéssim, i no perdre temps. Poc repòs, l'estoneta que demana emplenar la bota. No cal beure fred, ni beure gaire. L'aigua fa pes a les cames.

A un moment de l'anada sentíem com ens envaïa un oblit de tot, com si tan alts com érem ens trobéssim *desengatjats* dels atribolaments terrals, desempegaats de la púrria guerrera, tot sabent que ens trobàvem al mig d'ella, fent-nos voluntat al pensament per *capir* que érem nosaltres, nosaltres tres que el destí havia escollit per travessar la guerra, travessar el lloc on es feia la guerra, les vint *lleugues* del món lliurades a la guerra, als atracaments, a les trampes. Era la nit. Tota la vall del Segre sota els peus! D'allà dalt la sentíem, la sabíem sencera, completa dins la seva amplada i el seu moviment propi que la portava de cara al sud, de cara al forat de la Seu, tal com l'alçament del Pirineu l'havia deixada, inscrita dins la roca, lliurada a la fúria de l'aigua, oberta a la llaurada dels parells, a la feina dels *peirers* i al pensament de l'home.

Els segles enfondits dins del temps formaven part d'aqueixa tenebra espessa, densa, que sentien, oberta sota d'ells; oberta amb una fondària que haurien pogut trobar espantosa, si ells no la portessin present dintre seu, dintre nostre, de sempre, com una presència sabuda, la presència de què la gent d'aquí formem part.

Potser sí, queda una presència amagada, fosca, encara que la il·lumini el sol, que el sol la porti calentota, tan suaument esgraonada, tan petitament closa en els seus tancaments de pobles. La sentíem sota nostre. Ens havíem parat a fer un mossec i la Rosa va apartar-se un moment del lloc on érem. Ens semblava ben bé que allà érem els amos de la nit. No mestres, no: amos! Com qui diu, un sentiment sobirà. Quedàvem tots dos sols i Domènec fa:

—Ens l'hauríem de fotre! Cardar en aquests cims és com si cardessis sobre l'altar de Déu.

(*Passos estrets per terres altes*, 1998)

carriotada *f.* A Cerdanya, carretada de carriot, carro de trabuc, proveït d'una peça giratòria sobre un eix horitzontal que es pot capgirar o buidar. Es feia servir per transportar troncs. *Per dur aqueixos troncs de la carrassera ens calrà pla fer una bona carriotada.* Aquí en Jordi Pere Cerdà metaforitza la vertadera *carriotada* amb els carros carregats de municions.

desengatjat -ada *adj.* Cessar d'estar engatjat o compromès. A Cerdanya també s'aplica en una situació real com a sinònim de deslligat. *Aqueixa pixapina sempre du el gos desengatjat.*

capir *v. tr.* Entendre, explicar-se, comprendre, veure la raó de les coses. *Sé pas si ho capirà, això, aquell tinorca.*

lleuga *f.* Llegua, antiga mesura itinerària de valor molt variable segons els països o les localitats. En les distàncies terrestres generalment equivalia a poc més de quatre quilòmetres. *D'aquí a la Vila hi ha pla cotre bones lleuges.*

peirer -a *m.* A la banda oriental de Cerdanya, mestre d'obres, paleta. Generalment sol ser un home. *I bé, vos dir que el peirer ho saberà, lo que té de fer?* Una peirera (occitanisme) és una pedrera.

MANEL FIGUERA ABADAL

Responsable del Servei Comarcal de Català de la Cerdanya

BIBLIOGRAFIA

- ALCOVER, Antoni; MOLL, Francesc de Borja (1988). *Diccionari català-valencià-balear*. Palma de Mallorca: Editorial Moll.
- FIGUERA, Manel [et al.] (2011). *El parlar de Cerdanya: Gramàtica, diccionari cerdà, dites populars*. La Seu d'Urgell: Salòria. (Mots del Cim)
- FIGUERA, Manel; VIGO, Salvador (2016). *Vinràs amb jo a apenre de lletra: 3.918 mots del parlar de Cerdanya*. La Seu d'Urgell: Salòria. (Mots del Cim)
- (2017). *1.672 dites populars del parlar de Cerdanya: Gramàtica, frases fetes, refranys cerdans*. La Seu d'Urgell: Salòria. (Mots del Cim)
- PERE CERDÀ, Jordi (1980). *Obra teatral*. Barcelona: Barcino.
- (1988). *Poesia completa*. Barcelona: Proa.
- (1996). *Col·locació de personatges en un jardí tancat*. Barcelona: Columna.
- (1998). *Passos estrets per terres altes*. Barcelona: Columna.
- (2009). *Finestrals d'un capvespre*. Perpinyà: Trabucaire.
- VENY, Joan (1982). *Els parlars catalans*. Palma de Mallorca: Editorial Moll.